

Матюха Ю.М.

студентка,

*Чернігівський національний педагогічний університет
імені Т.Г. Шевченка*

НАУКОВІ ЗАСАДИ МЕТОДИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасна методика навчання читання учнів початкових класів вимагає чіткої класифікації видів, якостей та способів читання з метою досконалого оволодіння учнями навичкою читання. Враховуючи психолого-педагогічні особливості учнів початкових класів є необхідність у поясненні видів, якостей та форм читання для цих учнів [6, с. 1, 2]. Дослідженню цієї проблеми були присвячені праці таких вітчизняних вчених як: О.М. Коваленко, М.С. Вашуленко, О.Я. Савченко та В.О. Науменко [1; 3; 5; 7]. У їхніх працях було виокремлено та обґрунтовано основні види, якості та способи читання, їх особливості у початковій школі.

Саме тому під час формування навички читання на уроках літературного читання вчителям слід звертати увагу на правильність, свідомість, а також виразність читання. Сам же урок літературного читання має складніші завдання:

- формування в учнів повноцінних навичок: читання як базової у системі початкового навчання та слухання;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів;
- формування у дітей соціальних, морально-етичних, естетичних цінностей через зміст і художні образи літературних творів;
- формування у школярів умінь сприймати, розуміти, аналізувати й інтерпретувати літературні тексти різних видів з використанням літературознавчих понять, визначених програмою;
- розвиток мовлення учнів; формування умінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого);
- формування у школярів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок, довідковим матеріалом, умінь здійснювати пошук, добір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань;
- виховання потреби в систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку, естетичного задоволення [4].

Важливість нашого дослідження полягає в обґрунтуванні зазначених вище видів та форм читання для дітей молодшого шкільного віку. Саме тому ми маємо на меті, на основі раніше проведених досліджень, виокремити основні види та форми читання, які б відповідали особливостям розвитку учнів молодшого шкільного віку.

Загалом у методиці навчання літературного читання виділяють такі види читання: голосне (контроль, свідомість) та мовчазне [2]. У початковій школі голосне читання передує мовчазному, проте воно не замінюється повністю читанням про себе, а триває впродовж усього початкового навчання. Зменшується лише його значимість у порівнянні з мовчазним читанням.

Застосування видів читання у такій послідовності пояснюється психічними особливостями учнів початкової школи у засвоєнні написаного. На початковому етапі читання написане слово стає зрозумілим, коли воно вимовлене. Графічний код, тобто написане, розкодовується шляхом його звукового відтворення. Звучання самого слова добре відоме дитині і тому є зрозумілим. Відповідно весь букварний період присвячується в основному голосному читанню, ось чому воно є домінуючим і на початковій стадії уроків літературного читання. У букварний період вже починає застосовуватися і читання пошепки.

Використання видів читання у такій послідовності задовольняє також і методичний бік навчання. Перші етапи в оволодінні навичкою читання потребують пильної уваги і допомоги вчителя. Читання вголос дозволяє вчителю успішно здійснювати «зворотний зв'язок», контролювати ступінь оволодіння навичкою читання. Крім цього, читання вголос активізує роботу учнів усього класу, воно допомагає тим, хто відчуває труднощі у набутті навички читання. У процесі читання вголос діти вчать виразно відтворювати прочитане. Усі ці моменти враховуються методикою навчання читання у процесі визначення його місця у навчанні дітей молодшого шкільного віку.

Кожен із перелічених видів читання має практичне значення у підготовці активного читача. Голосне читання, що відповідає вимогам виразного читання, сприяє кращому усвідомленню прочитаного, посилює виховний та естетичний вплив на слухачів. До цього прагне вчитель. Здійснюється воно під час застосування різноманітних форм читання на уроці літературного читання: індивідуальне, хорове, «ланцюжком», вибіркове, в особах. Кожна з цих форм цілком задовольняє певну методичну мету.

Вищевказані форми голосного читання мають свій вплив і на культуру мовлення учнів початкових класів: читаючи вголос, діти виробляють орфоепічні норми, замислюються над правильним виразом думки. Ці аспекти змушують не відмовлятися від голосного читання протягом усього часу навчання дітей молодшого шкільного віку.

Підтвердженням практичного значення мовчазного читання є його широке застосування у повсякденному житті. Без нього не можна уявити самостійного читання газет, книжок, документів. Мовчазне читання є основним видом читання в життєвій практиці людей і має ряд переваг у порівнянні з голосним читанням. Основна перевага полягає в економії часу, адже темп читання мовчки швидший за голосне читання. Тому в

методиці навчання читання йому відводиться належне місце. Але провідним видом читання у початковій школі залишається голосне. Згадані вище види читання застосовуються паралельно: 2-3 класи – голосне; 4 клас – мовчазне.

Не менш важливим завданням є знаходження оптимальних форм читання. Найбільш ефективними, на нашу думку, є такі:

Індивідуальне читання допомагає здійснювати роботу з окремим учнем: навчати чи контролювати його успіхи. Але воно не виключає залучення інших учнів класу до ознайомлення з текстом.

Хорове читання дозволяє вчителю вирівняти уміння і навички читання всіх учнів чи покращити успішність окремих. Можна практикувати також читання учнями разом напівголосно.

Читання «ланцюжком» – це ефективна форма активізації учнівської діяльності в класі, засіб контролю за вже прочитаним та практичний прийом удосконалення навичок виразного читання. Усі ці функції реалізуються згідно принципу його організації: текст читають учні по одному реченню, передаючи «естафету» читання сусідові.

Вибіркове читання застосовується переважно у процесі аналізу твору, коли необхідно знайти найбільш важливі місця для розуміння ідеї твору, процитувати оцінку, яку дає автор вчинкам персонажів, нагадати присутнім опис природи, подій тощо. Іноді під вибіркоким читанням мається на увазі, діяльність учителя, що є пов'язаною із індивідуальним та диференційованим підходом до оцінки та контролю знань окремих учнів.

Читання в особах, відоме ще з букварного періоду. Це один з ефективних форм навчання виразному читанню. Його застосування можливе як під час читання окремих оповідань, так і у процесі вивчення байок і казок. Читання в особах доцільно поєднувати з інсценуванням.

Таким чином, у залежності від мети читання та змісту матеріалу необхідно вміти вибрати оптимальну форму читання. Для підвищення ефективності читання бажано диференційовано підходити не тільки до різного змісту матеріалу, але і до його частин.

Отже, головним завданням учителя початкових класів є добір оптимальних компонентів методики читання, залежно від рівня підготовки класу, технічних можливостей та бажаного результату, адже від професійності педагога у цих питаннях буде залежати рівень сформованості читацьких навичок молодших школярів. Тож, за нашим переконанням, детальне вивчення можливостей кожного складника педагогічного процесу є необхідним для продуктивної роботи майбутнього фахівця та гідного результату його праці.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М.С. Методика навчання української мови в початковій школі : навч. посіб. для студ. ВНЗ / ред. М.С. Вашуленко / М.С. Вашуленко. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.

2. Види читання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://konspekta.net/lek-4108.html>.

3. Коваленко О.М. Навчання дітей читати: Психолого-педагогічні засади / О.М. Коваленко // Початкова освіта. –2005. – № 18. – С. 2-6.

4. Літературне читання. Програма для середньої загальноосвітньої школи. 2-4 класи [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://old.mon.gov.ua/images/files/navchalni_programu/2012/ukr/02_lit_chit.pdf.

5. Науменко В.О. Програма з читання / О.В. Науменко // Початкова школа. – 2003. – №7-9. С. 24-28.

6. Психолого-педагогічні особливості процесу формування у дітей навички читання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.edudirect.net/sopids-1052-1.html>.

7. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: Посіб. для вчителя / О.Я. Савченко. – К.: Освіта, 2007. – 334 с.

8. Якості повноцінного читання (правильність, свідомість, виразність, швидкість), їх взаємозумовленість [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: [http://allref.com.ua/uk/skachaty/YAkosti_povnocinnogo_chitannya_\(pravil-nist-_svidomist-_viraznist-_shvidkist-\)_yih_vzayemozumovlenist](http://allref.com.ua/uk/skachaty/YAkosti_povnocinnogo_chitannya_(pravil-nist-_svidomist-_viraznist-_shvidkist-)_yih_vzayemozumovlenist)

Оксамитний Ю.В.

студент,

*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УРОКУ-ДІАЛОГУ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Сучасний навчальний процес утворений різноманітними сполученнями діяльності того, хто навчає і того, хто навчається. Сьогодні відчувається потреба в такій людській взаємодії, яка ґрунтується на принципах діалогічного спілкування, співробітництва і співтворчості. Однак учитель не завжди готовий будувати свої стосунки з учнями на діалогічній основі, використовуючи навчальний діалог не тільки як форму спілкування та навчання, але й як засіб творчого розвитку їхньої особистості. Тому проблема побудови навчального процесу на принципах діалогічного спілкування є особливо актуальною.

Вивчаючи та аналізуючи праці науковців стосовно проблеми діалогу вчителя та учня, діалогічного спілкування, неможливо не звернути увагу на складний та багатогранний характер цього виду активності людини. Характеризуючи діалогічну діяльність, треба враховувати психологічні, педагогічні та особистісні її особливості.